

ევროსკეპტიციზმის ფესვები და მიმართულებები

შოთა კუბლაშვილი
სტუ-ს დოქტორანტი

რეზიუმე

თანამედროვე პირობებში პოლიტიკური რადიკალიზმი მსოფლიოს მრავალი ქვეყნისათვის პოლიტიკური სცენის დამახასიათებელი ატრიბუტია. სახელმწიფო ხელისუფლების სათავეში მყოფი პოლიტიკური პარტიები თუ პოლიტიკურად გაბატონებული კლასები, რა თქმა უნდა ატარებენ საკუთარ პოლიტიკას, იქნება ეს შიდა სახელმწიფოებრივი თუ საგარეო, ეკონომიკური თუ სოციალური და ა.შ. თუმცა, ცხადია, რომ გლობალიზაციამ მოიტანა სახელმწიფოთა გარკვეული გაერთიანებების არსებობის საჭიროება, როგორებიცაა ევროკავშირი, NATO და სხვა. ამ ყველაფრის საპირისპიროდ კი არსებობენ აქტორები, რომლებიც რადიკალურად ეწინააღმდეგებიან არსებულ წყობილებებს, ინსტიტუტებს და საკუთარი პოპულისტური ქმედებებით ცდილობენ დისბალანსი შეიტანონ მათში.

სამხედრო, პოლიტიკურ თუ ეკონომიკურ ალიანსებში ყოფნას, თავის დადებით მხარეებთან ერთად, მოსდევს ქვეყნების მხრიდან გარკვეული მოთხოვნების წამოყენება, კრიტიკა ევრო ინსტიტუტების მიმართ, ხშირ შემთხვევაში საერთოდ ევროპული იდეებისა თუ ინსტიტუტების წინააღმდეგ გამოსვლები, ეროვნული იდენტობის წინ წამოწევა და სხვა.

ამიტომ, პოლიტიკური რადიკალიზმის განხილვისას, საჭიროა შევხვთ ბოლო წლებში ძალზედ პოპულარულ ევროსკეპტიციზმს. უფრო მეტიც, შეგვიძლია აღვნიშნოთ, რომ ევროსკეპტიციზმი პოლიტიკური რადიკალიზმის და პოპულიზმის განვითარების ახალი ეტაპია. ევროკავშირში ბოლო ათწლეულის მანძილზე მიმდინარე დიდი ეკონომიკური რეცესიის, ემიგრაციული პრობლემების და ბრექსიტის მიერ გამოწვეული შოკი ჯერ კიდევ არაა გადავლილი და პოპულისტურ-მემარჯვენე რადიკალური პარტიები კიდევ უფრო აღრმავებენ ამ შოკს და ამ კრიზისული სიტუაციების მთავარ მასაზრდოებელ ძალებს წარმოადგენენ.

მიუხედავად იმისა, რომ როგორც თავად ევროკავშირი და მისი ინსტიტუტები, აგრეთვე, წევრი სახელმწიფოები ებრძვიან ევროსკეპტიციზმს, პოპულისტურმა პარტიებმა შესაძლოა გავლენა მოახდინონ პოლიტიკურ პროცესებზე, ვინაიდან, ბრექსიტის თუ სხვა კრიზისების ფონზე, მმართველი პოლიტიკური ძალების პოზიციები ამკარად შერყეულია.

ფაქტიურად მემარჯვენე და ულტრამემარჯვენე რადიკალურ-პოპულისტური პარტიები ბევრ ქვე-

ყანაში ეწინააღმდეგებიან სხვადასხვა საერთაშორისო ალიანსებში ინტეგრაციას, რასაც საფუძველად უდებენ ეროვნული თუ რელიგიური ინტერესების განადგურების საფრთხეს. თუმცა, ნებით თუ უნებლიედ, თავიანთი მიდგომებით და მოწოდებებით ისინი ექცევიან სამეცნიერო დაინტერესების ქვეშ, მეცნიერებმა უკვე დაიწყეს ევროსკეპტიკურად განწყობილი ჯგუფების კლასიფიცირება, დაყოფა მათი მოთხოვნების სიმძაფრის მიხედვით.

ყოველივე ზემო აღნიშნულიდან გამომდინარე, წინამდებარე სტატიის მიზანია მიმოიხილოს ევროსკეპტიციზმის, როგორც პოლიტიკური მიმდინარეობის წარმოშობისა და განვითარების ეტაპები, მისი გაბატონებული სახეობები და ევროსკეპტიციზმის გამოვლინების მწვერვალი „ბრექსიტი“.

საკვანძო ტერმინები: ევროსკეპტიციზმი, ევროკავშირი, პოპულიზმი, პოლიტიკური რადიკალიზმი, დიდი ბრიტანეთი, მარგარეტ ტეტჩერი, „ბრექსიტი“.

THE ROOTS AND TYPES OF EUROSCEPTICISM

Shota Kublashvili
PhD student of GTU

SUMMARY

In modern conditions, political radicalism is a characteristic attribute of the political scene in many countries in the world. The political parties at the head of the state government or the politically dominant classes, of course, conduct their policies, be it domestic or foreign, economic or social, etc. However, globalization has brought about the need for certain alliances of states, such as the European Union, NATO, and others. Contrary to all this, some actors are radically opposed to the existing arrangements and institutions and try to create an imbalance in them with their own populist actions.

Being in military, political, or economic alliances, along with its positive sides, is followed by the raising of certain demands by the countries, criticism of European institutions, protests against European ideas and institutions, Bringing national identity to the fore, etc.

Therefore, when discussing political radicalism, it is necessary to touch on Euroscepticism, which has become very popular in recent years. Moreover, we can note that Euroscepticism is a new stage in the development of political radicalism and populism. The shock

caused by the great economic recession, emigration problems, and Brexit in the last decade in the European Union has not yet passed, and the populist-right radical parties are exacerbating this shock and are the main feeding forces of these crises.

Although the EU itself and its institutions, as well as the member states, are fighting Euroscepticism, populist parties may influence the political processes, since, in the background of Brexit or other crises, the positions of the ruling political forces are shaken.

Right-wing and ultra-right radical-populist parties in many countries oppose integration into various international alliances, which is based on the threat of destruction of national or religious interests. However, they are the subject of scientific interest, scientists have already begun to classify groups of Eurosceptics, dividing them according to the intensity of their demands.

Based on all of the above, the purpose of this article is to review the stages of origin, roots and development of Euroscepticism as a political trend, its dominant types, and the peak of Euroscepticism, "Brexit".

Key words: Euroscepticism, European Union, populism, political radicalism, Great Britain, Margaret Thatcher, "Brexit".

შესავალი

აღიარებულია, რომ ევროსკეპტიციზმი გამოხატავს პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ აზრთა ერთობას, რომელიც მიმართულია ევროპული კავშირის იდეის, ევროინსტიტუტების და ევროინტეგრაციის წინააღმდეგ.

ევროსკეპტიციზმი, ევროსკეპტიკოსი, როგორც ფრაზა, ასპარეზზე გამოდის XX საუკუნის 80-იანი წლების შუა პერიოდში და უმარტივესი ფორმით აღნიშნავდა პოლიტიკურ თუ საზოგადოების წრეს, რომელიც მონიშნავდა იყო ევროკავშირისა. ბუნებრივია, რომ გარკვეული პერიოდის მანძილზე ის გავრცელდა სხვა წევრ თუ არაწევრ ქვეყნებში და ევროკავშირისათვის საკმაოდ მძიმე დღის წესრიგად იქცა.

ნებისმიერი პოლიტიკური, სამხედრო, სავაჭრო (ეკონომიკური) თუ სხვა სახის ალიანსის წევრობა, თავისთავად მოიცავს ეროვნული სუვერენული ინტერესების გარკვეული ფორმით შეზღუდვას, მის გადაცემას და დაქვემდებარებას ალიანსისადმი და მისი წესებისადმი. ევროსკეპტიკოსთა იდეაც სწორედ ამაში მდგომარეობს - ისინი ეწინააღმდეგებიან ეროვნული ინტერესების დათმობის ხარჯზე სრულ თუ ნაწილობრივ ინტეგრაციას ევროკავშირში.

ფაქტია, რომ ევროკავშირის შექმნით მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, მთლიანად შეიცვალა ევროპის დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა დღის წესრიგი სუპრანაციონალური ინსტიტუტებით, რომლის საფუძველზეც ჩამოყალიბდა ევროპული იდენტობა, თუმცა დროთა განმავლობაში ერთანმა ევროპულმა იდენტობამ დათმო პოზიციები ეროვნულ იდენტობასთან მიმართებით.

ამრიგად, ევროსკეპტიციზმი აღქმული უნდა იქნას, როგორც მრავალმხრივი ფენომენი, რომელიც არ არის ევროინტეგრაციის პირდაპირი შედეგი, არამედ ის სხვადასხვა და არაერთი ფაქტორის საფუძველზე წარმოქმნილი დამოუკიდებელი მოვლენაა.

ძირითადი ნაწილი

XX საუკუნის 80-იანი წლების შუა პერიოდიდან გააქტიურებულმა ევროსკეპტიციზმმა და ევროსკეპტიკურმა განწყობებმა, სამეცნიერო წრეებში შექმნეს საჭიროება, მოვლენა კვლევითი კუთხით შეფასებულიყო. 80-90 იანი წლებიდან იწყება პირველი მცდელობები განმარტებულიყო ევროსკეპტიციზმის მეცნიერული და პოლიტიკური ბუნება.

ევროსკეპტიციზმის ძირითადი კონცეფცია განისაზღვრა სასექსის უნივერსიტეტის მკვლევარების ალექს შჩერბიაკისა და პოლ თაგარტის¹ მიერ, რომლებმაც შეიმუშავეს ევროსკეპტიციზმის დეფინიცია - „ევროსკეპტიციზმი არის მონიშნავდა იყო პოზიციები ევროინტეგრაციისადმი, ისევე როგორც ამ საკითხისადმი აშკარა ოპოზიცია^[1]“. დიდი ბრიტანეთის პრაქტიკულ მაგალითზე მათ ევროსკეპტიციზმს ორი ქვეტიპი მიანიჭეს: ხისტი ევროსკეპტიციზმი (hard Euroscepticism) და რბილი ევროსკეპტიციზმი (soft Euroscepticism), აღნიშნული გრადაცია, აგრეთვე საფუძვლად დაუდეს პოლიტიკური პარტიებს, მათი საქმიანობისა და მიმართულებიდან გამომდინარე და შესაბამისად, ევროსკეპტიკურად განწყობილი პარტიები დაკვალიფიცირდნენ ზემოხსენებული ორი კრიტერიუმით.

აღნიშნული ორი კრიტერიუმის განმარტება მდგომარეობს შემდეგში: ხისტი ევროსკეპტიკოსი სრულად ეწინააღმდეგება ევროკავშირს და მის იდეას და მათში აგრეთვე მოიზრებიან ისინიც ვინც ეწინააღმდეგება ევროპასთან პოლიტიკურ ან ეკონომიკურ თავსებადობას. დამახასიათებელი შტრიხად შეგვიძლია მოვიხსენიოთ აგრეთვე მონიშნავდა იყო მდგომარეობა ევროინტეგრაციის არსებულ ფორმებთან^[2].

საინტერესოა, რომ ხისტი ევროსკეპტიკოსი პარტია შესაძლოა აქცენტირებული იყოს ერთ კონკრეტულ საკითხზე და მიუხედავად იმისა, რომ ის

1 <https://profiles.sussex.ac.uk/p102973-aleks-szczerbiak>, <https://profiles.sussex.ac.uk/p2609-paul-taggart>

ბოლომდე არ წინააღმდეგება ევროინტეგრაციას, შესაძლოა რომელიმე საინტეგრაციო საკითხი მისთვის პირველ ადგილზე იდგეს დღის წესრიგში და ამ ერთ კონკრეტულზე გამოხატავდეს წინააღმდეგობას.

რბილ ევროსკეპტიციზმში, ხისტი ევროსკეპტიციზმისაგან განსხვავებით, პირიქით, მოიაზრება გარკვეული პირობებით ინტეგრაცია ან სულაც წინააღმდეგობას შესაძლებელია ჰქონდეს კვალიფიციური ხასიათი, რითაც ის განისაზღვრება, როგორც პოლიტიკური ევროსკეპტიციზმი. აღნიშნული გულისხმობს ევროგაერთიანების (და მისი ინსტიტუტების) პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებთან წინააღმდეგობას, თუმცა არ გამოიხატება როგორც ევროპული იდეის აშკარა მოწინააღმდეგე.

რბილი ევროსკეპტიციზმის ქვეტიპად აგრეთვე შეგვიძლია დავასახელოთ ეროვნული ინტერესების მატარებელი ევროსკეპტიციზმი, რომელიც მართალია კრიტიკულია, თუმცა, ევროკავშირისადმი აშკარა წინააღმდეგობის ნაცვლად, ითხოვს ეროვნული ინტერესების წინა პლანზე წამოწევას.

შესაბამისად, რბილი ევროსკეპტიკოსი არ არის ევროინტეგრაციის ან მისი ინსტიტუტების პრინციპული მოწინააღმდეგე, უბრალოდ ის კვალიფიციურად ეწინააღმდეგება ევროკავშირის გარკვეულ პოზიციებს^[3].

ევროსკეპტიციზმის კვლევაში საინტერესო მიგნებებს აკეთებენ მკვლევარები: პროფესორები პეტრ კოპეკი² და კას მუდე³.

საინტერესოა ამ მკვლევართა სხვადასხვა ნაშრომები მაგრამ ამ შემთხვევაში ყურადღებას მივაქცევთ მათ კვლევას „ევროსკეპტიციზმის ორი მხარე“^[4] რომელშიც მათ შემოჰყავთ ორი ახალი საინტერესო ცნება, როგორიცაა ევროფილები და ევროფობები.

ევროფილებს სწამთ ევროინტეგრაციის ძირითადი იდეები, რომლებზეც დაფუძნებულია ევროკავშირი: ინსტიტუციონალიზებული თანამშრომლობა გაერთიანებული სუვერენიტეტის საფუძველზე (პოლიტიკური ელემენტი) და ინტეგრირებული ლიბერალური საბაზრო ეკონომიკა (ეკონომიკური ელემენტი), ამ ყველაფრის მიმდევრები არიან ისინი იმის მიუხედავად თუ როგორაა რეალიზებული ევროინტეგრაცია. ევროფილებში შესაძლებელია იყვნენ არამხოლოდ ისინი, ვინც ევროკავშირის იდეებს და ევროინტეგრაციას ახალი სუპრანაციონალურ სახელმწიფოს პროქტად მიიჩნევს (მაგ. ფედერალისტები), არამედ ისინიც, ვინც ევროინტეგრაციას მხოლოდ ეკონომიკური სარგებლის ქრილში აღიქვამს (მაგ. თავისუფალი სავაჭრო ზონის შექმნა).

ევროფილისაგან განსხვავებით, ევროფობი არ ემხრობა და მეტიც ეწინააღმდეგება ევროინტეგრაციის ზოგად პრინციპებსა და იდეებს, რასაც შესაძლოა საფუძვლად ერთის მხრივ ედოს ის, რომ ისინი ნაციონალისტები, სოციალისტები ან სხვა მსგავსი პოლიტიკური იდეოლოგიის მატარებლები არიან, ან მეორეს მხრივ უბრალოდ მიაჩნიათ ევროპული იდეები და ევროინტეგრაცია ზოგადად სისულელედ ევროპული ქვეყნების მრავალფეროვნების ერთმანეთთან შეუთავსებლობის გამო. თუმცა, შესაძლებელია, მათ შორის ევროგაერთიანების გარკვეული მხარდამჭერი ასპექტებიც იყოს, მაგალითად ალტერნატიული ევროპის შექმნა და სხვა. ამის მაგალითია დეკლარაცია „ახალი ევროპის აშენება“, რომელსაც ხელი მოაწერა 1999 წელს დასავლეთ ევროპის 13-მა ულტრამემარცხენე პარტიამ, მოიცავს მოწოდებას „სოციალური და ეკოლოგიური ევროპის, დემოკრატიული ევროპის, სოლიდარობისა და მშვიდობის ევროპის შესახებ“^[5].

აღნიშნული საკითხების შესწავლისა და დამუშავების შემდეგ, სამეცნიერო წრეები თანხმდებიან ევროსკეპტიციზმის 4 ტიპზე - „ევროუარმყოფელები“ („Eurorejects“), რომლებიც ეწინააღმდეგებიან ევროკავშირის იდეებს, „ევროენტუზიასტები“ („Euroenthusiasts“), რომლებიც ევროკავშირის თანამშრომლობის კიდევ უფრო გაღრმავების მომხრეები არიან, ევროპრაგმატები („Europragmatists“), რომლებიც არ ემხრობიან ევროპულ იდეებს, მაგრამ სასარგებლო აღიანსად მიაჩნიათ და „ევროსკეპტიკოსები“ („Euroscptics“), რომლებიც ემხრობიან იდეას, მაგრამ ეწინააღმდეგებიან თანამედროვე სახით მის აღსრულებას.

ისტორიული გადმოსახედიდან ევროსკეპტიციზმის აღმოცენება უფრო ადრე მოხდა, ვიდრე ეს XX საუკუნის 80-იანი წლებია.

ევროპული ალიანსის, მისი ინსტიტუტების და იდეების შექმნა ორგანიზაციების და ინსტიტუტების შექმნა, რა თქმა უნდა დამფუძნებელ წევრთა შორის დათმობებისა და ურთიერთშეთანხმების შედეგი იყო. ამასთან, ერთად დროთა განმავლობაში დადგა საჭიროება საერთო გადაწყვეტილებების მიღებაში წევრ სახელმწიფოთა ჩართულობისა მათი ხმების გათვალისწინებით.

ამ ყველაფრის მოწინააღმდეგე იყო საფრანგეთ და შარლ დე გოლი, რომელიც ამ ყველაფერს მიიჩნევდა საკუთარი ქვეყნის ინტერესებზე სხვა წევრი სახელმწიფოების გადაწყვეტილებების ზეგავლენად. შეიქმნა კრიზისი, რომელმაც საკმაო პერიოდი გასტანა და დასრულდა ლუქსემბურგის შთანხმებით, რომელმაც ეროვნული ინტერესების შემლახველ გადაწყვეტილებებზე ვეტოს უფლება შემოიღო.

2 <https://www.universiteitleiden.nl/en/staffmembers/petr-kopecky#tab-1>

3 <https://spia.uga.edu/faculty-member/cas-mudde/>

საგარეო პოლიტიკურ ასპარეზზე არსებული ბატალიების შედეგად მიღებული დათმობებისა თუ შეთანხმებების საფუძველზე საბოლოო ჯამში დიდი ბრიტანეთი 1973 წელს ევროკავშირის წევრი გახდა. XX საუკუნის 70-იანი წლების ბოლოს პოლიტიკურ ასპარეზზე გამოდის დიდი ბრიტანეთის პრემიერ-მინისტრი „რკინის ლედი“, კონსერვატიული პარტიის ლიდერი მარგარეტ ტეტჩერი, რომლის უკომპრომისო პოლიტიკამ სათავე დაუდო ე.წ. ტეტჩერიზმს.

მარგარეტ ტეტჩერის პრემიერ-მინისტრობის გარიჟრაჟი ხასიათდება ევროპულ ალიანსთან დაძაბული ურთიერთობით, ვინაიდან ტეტჩერის მთავარი მიზანი იყო ბრიტანეთის ეკონომიკური ინტერესების წინ წამოწევა და შესაბამისად, ევროკავშირისათვის უზარმაზრი შენატანების შემცირება. ამ ყველაფრის ნათელი მაგალითებია „I want my money back“ ან ცნობილი სიტყვა ბელგიაში, ქალაქ ბრიუგეში, რომელიც იმ კრიზისების ამსახველია რაც ევროპული იდეის არსებობას თან სდევდა^[6]. ამ მიმართვამ, ფაქტიურად გააერთიანა სკეპტიკოსები და სათავე დაუდო ევროინტეგრაციის წინააღმდეგობას ინტელექტუალური თვალსაზრისით.

ევროპულ სტრუქტურებთან მიმდინარე ბატალიებში, დიდი ბრიტანეთი ფაქტიურად გამარჯვებული გამოვიდა 1984 წელს, როდესაც ბრიტანეთმა მიიღო შენატანებზე შეღავათები, რამაც გამოიწვია ბრიტანეთის ჩართულობა ერთიანი ევროპული ბაზრის განვითარებაში.

ევროკავშირში წევრობის დღიდან, დიდი ბრიტანეთი მასში არსებული პროცესების ერთ-ერთ მონაწილედ ტრანსფორმირდა, რაც გამოიხატებოდა წევრობის თაობაზე სკეპტიციზმით და სურვილით, დაეტოვებინა გაერთიანება, რამაც აპოგეას მიაღწია XXI საუკუნის 10-იან წლებში.

2016 წლის 23 ივნისს გაიმართა რეფერენდუმი, რომლის მიზანიც იყო ბრიტანეთის ევროკავშირში ყოფნა-არყოფნის საკითხი.

რეფერენდუმს წინ უსწრებდა დოკუმენტი „ევროკავშირიდან გასვლის პროცესი“, სადაც აღინიშნა, რომ „დიდი ბრიტანეთის ევროკავშირში გაწევრიანებაზე რეფერენდუმის შედეგი საბოლოო იქნება. მთავრობას ეკისრება დემოკრატიული მოვალეობა, შეასრულოს ამომრჩევლის გადანყვეტილება“.^[7] ამ ყველაფერმა ნათელი გახადა, რომ ფაქტიურად, საზოგადოებაში მომწიფებული იყო აზრი ევროკავშირის დატოვების შესახებ, რომელმაც აზრმაც მანამდე ჩატარებულ რეფერენდუმში ვერ მოახერხა გამარჯვება. ასეთია ლეიბორისტების მოთხოვნით 1975 წელს ჩატარებული რეფერენდუმი, რისი მონაწილედმაც იყო ბრიტანეთის კონსერვატიული ხელისუფლება.

დიდი ბრიტანეთის მიერ ევროკავშირის დატო-

ვებას, გარდა შიდა პოლიტიკური პროცესებისა, წინ უსწრებდა ევროპის საბჭოში მიმდინარე დებატები, რომლის საფუძველზეც საბჭო ძალიან დიდ დათმობებზე მიდიოდა ბრიტანეთთან, როგორც იყო სუვერენიტეტის ზრდა, წევრთა პარლამენტების როლის გაძლიერება და სხვა^[8].

მიუხედავად ევროპული თუ შიდა ბრიტანული სტრუქტურების დაუღალავი ცდებებისა, რეფერენდუმი შედგა 2016 წლის 23 ივნისს და ბრიტანელთა უმრავლესობამ, 51,9% , უარი უთხრა ევროკავშირს.

ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის 1957 წელს რომის ხელშეკრულებით შექმნიდან ნახევარ საუკუნეზე მეტი ხნის შემდეგ, მისი არსებობის ისტორიაში პირველად, ნაცვლად გაფართოებისა, მისი წევრების რიცხვი შემცირდა და 2020 წლის 1 თებერვალს 00:00 საათზე, გაერთიანებული სამეფომ იურიდიულად დატოვა ევროკავშირი.

დასკვნა

შეჯამების სახით შეგვიძლია აღვნიშნოთ, რომ ევროსკეპტიციზმი ესაა ევროპული პოლიტიკური კურსის მიმართულება, რომელიც მიმართულია ევროკავშირის, როგორც იდეის, ალიანსის და ინსტიტუტის წინააღმდეგ და მისი მიმდევარი პოლიტიკური მოთამაშეები, ატარებენ რა მეტწილად პოპულისტურ ხასიათს მოწოდებული არიან სტრუქტურების გაუქმების ან მეტი ლიაობისა თუ სიმართვისაკენ.

დიდი ბრიტანეთის მიერ ამ სტრუქტურების დატოვების, ე.წ. ბრექსიტის, საფუძველზე უნდა აღინიშნოს, რომ ამ მოვლენამ ხაზი გაუსვა თავდაპირველი ევროპული იდეის თანამედროვე პირობებში არამდრადობას, რაც დაკავშირებულია თავდაპირველი იდეების ტრანსფორმაციასთან, წევრთა თუ არაწევრ სახელმწიფოთა ინტერესების გარკვეულ დისკრიმინაციასთან, კომპრომისებთან, ეროვნული იდენტობების ჩაყლაპვის ან გაუქმების მცდელობებთან ფაქტია, რომ ევროკავშირში გადანყვეტილების მიღების პროცესს პოლიტიკური ფასი აქვს წევრ ქვეყნებში, რაც ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ასევე ეჭვქვეშ აყენებს ევროინტეგრაციის მდგრადობისა და მომავლის საკითხს.

ევროსკეპტიციზმი გახდა მრავალი პოპულისტური პარტიის საერთო მახასიათებელი, მათი მემარჯვენე თუ მემარცხენე შეხედულების მიუხედავად.

გარდა იმისა, რომ პოპულისტები შეიძლება განსხვავდებოდნენ იმ დეკლარირებული მიდგომების მიხედვით, რომლებსაც ისინი იყენებენ ევროკავშირისადმი ოპოზიციის გასამართლებლად და ერთმანეთს შორის ევრონააღმდეგობის ინტენსივობაც შეიძლება განსხვავდებოდეს, მაინც არსებობს მათ

შორის მსგავსება და იდენტობა მიდგომებისადმი, რომლებსაც ისინი იყენებენ ამომრჩეველზე ზემოქმედებისა თუ საკთარი ინტერესების ღია და ფიქსირებისათვის ევროპის წინააღმდეგ.

ევროპის მასშტაბით, ევროინტეგრაციისადმი წინააღმდეგობა იქცა პოპულისტური იდეოლოგიის ელექტორატის მამოძრავებელი ძალა, რაც იმის მანიშნებელია, რომ ევროსკეპტიციზმი არის პოპულისტური პარტიების გამაერთიანებელი თვისება.

ბრიტანეთის მიერ ევროკავშირის დატოვება ცხადია მომლის წევრ სახელმწიფოთა შორის არსებულ ბალანსს, წინა პლანზე გამოიტანს წევრთა შეუთანხმებლობის შემთხვევებს და მიუხედავად იმისა, რომ ბრექსიტი, როგორც ევროსკეპტიციზმის პრაქტიკაში გადმოტანის მწვერვალი, პირველი შემთხვევაა რადიკალური ცვლილებებისა, არსებული პოლიტიკური სიტუაცია აჩვენებს, რომ ის უკანასკნელი შემთხვევა არ იქნება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Paul Taggart & Aleks Szczerbiak, "Contemporary Euroscepticism in the party systems of the European Union candidate states of Central and Eastern Europe," *European Journal of Political Research*, 43(1), (2004)
2. იქვე
3. Taggart, P., 1998. A touchstone of dissent: Euroscepticism in contemporary Western European party systems. *European Journal of Political Research*, 33 (3). pp. 363-388.
4. Kopecky, Petr – Mudde, Cas (2002). The Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in Central East Europe. *European Union Politics*. 3 (3), 297– 326. https://www.researchgate.net/publication/249733511_The_Two_Sides_of_EuroscepticismParty_Positions_on_European_Integration_in_East_Central_Europe
5. იქვე
6. S. Usherwood, "Margaret Thatcher and British Opposition to European Integration: Saint or Sinner?", in M. Gainar & M. Libera (eds.), *Contre l'Europe? Anti-européisme, euroscepticisme et alter-européisme dans la construction européenne de 1945 à nos jours* (Volume 2): Acteurs institutionnels, milieux politiques et société civile, Stuttgart, Franz Steiner Verlag (2013), 75-87.
7. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/504216/The_process_for_withdrawing_from_the_EU_print_ready.pdf
8. <https://www.consilium.europa.eu/media/21787/0216-euco-conclusions.pdf>